

УДК 141.7(73):930.1

DOI: <https://doi.org/10.17721/2523-4064.2025/13-12/14>

Ярослав СОБОЛЄВСЬКИЙ, д-р філос. наук, доц.

ORCID ID: 0000-0001-8251-2744

e-mail: yasobolevsky@knu.ua

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

ІСТОРІЯ РАННЬОЇ АМЕРИКАНСЬКОЇ ФІЛОСОФІЇ ЯК ІСТОРІОГРАФІЧНА ПРОБЛЕМА: КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ У ПРАЦЯХ ГЕРБЕРТА ВОЛЛЕСА ШНАЙДЕРА

Вступ. Наголошено, що історія ранньої американської філософії залишається простором інтенсивних методологічних і історіографічних дискусій сучасності, пов'язаних із проблемами як періодизації, так і канонізації та визначення власне "американського" виміру філософського мислення. За відсутності єдиного нарративу виникає логічна потреба аналізу ключових історіографічних підходів, які формували уявлення про американську філософську традицію у XX столітті. Метою статті є реконструкція та критичний аналіз історико-філософської позиції Герберта Воллеса Шнайдера як одного з провідних істориків американської філософії.

Методи. Використано комплексну історико-філософську методологію, в основі якої лежать методи історико-філософської реконструкції, герменевтичний та компаративний методи. Застосовано аналіз ключових праць Г. В. Шнайдера у співвідношенні з інтерпретаціями його підходу в сучасній історіографії американської філософії. Особливу увагу приділено аналізу рецепції філософської спадщини Дж. Едвардса, Р. В. Емерсона та В. Джеймса істориком американської філософії Г. В. Шнайдером.

Результати. Показано, що Г. В. Шнайдер послідовно відмовляється від телеологічної та нормативної моделі історії філософії, пропонуючи розуміння американської філософії як динамічного поля культурних як запозичень, так і асиміляцій і трансформацій. Виявлено, що ключовим принципом його історіографії є ідея життєвості, яка протиставляється ідеї філософського прогресу або ієрархії учень. Аналіз оцінок філософського спадку Дж. Едвардса, Р. В. Емерсона, В. Джеймса засвідчує поєднання високої інтелектуальної оцінки з іронічною дистанцією щодо патетичних та сакралізованих інтерпретацій трансценденталізму.

Висновки. Аргументовано, що історіографічна позиція Г. В. Шнайдера є свідомим методологічним вибором, а не наслідком теоретичної непослідовності. Його підхід дозволяє розглядати історію американської філософії як відкритий і незавершений процес, чутливий до нових культурних і філософських викликів, що зберігає актуальність для сучасних досліджень історії філософії.

Ключові слова: історія філософії, американська філософія, історіографія, трансценденталізм, Герберт Воллес Шнайдер.

Вступ

Історія ранньої американської філософії посідає особливе місце в сучасній гуманітаристиці, оскільки, з одного боку, вона репрезентує своєрідний інтелектуальний розвиток на перетині європейських традицій і власного культурного досвіду, а, з іншого – залишається полем активних історіографічних дискусій. Дискусії тривають і щодо проблем періодизації історії американської філософії, щодо того, що, власне, називати суто американською філософією і наскільки справедливим сьогодні є поділ на англо-американську та континентальну традиції. Незважаючи на те, що сьогодні існує значна кількість праць, присвячених становленню та еволюції американської філософської думки, проте, очевидною є відсутність єдиного нарративу, який охоплював би її різноманіття.

Історія американської філософії як окрема галузь історико-філософських досліджень сформувалася досить пізно і від самого початку була позначена методологічною нестабільністю та концептуальним плюралізмом. На відміну від європейських філософських традицій, які часто осмислюються через традиції, канони, безперервність шкіл, американська філософія постає як відкритий та фрагментарний простір інтелектуальних практик, сформований під впливом численних культурних, релігійних, політичних та філософських імпульсів. Це зумовлює складність її історіографічної реконструкції та постійне переосмислення критеріїв відбору, періодизації й інтерпретації філософських ідей. У цьому контексті праці Г. В. Шнайдера відіграють ключову роль у становленні історіографії ранньої американської філософії. Запропонована ним модель історії філософії відмовляється від пошуку центральної ідеї або нормативного канону та натомість акцентує увагу на динаміці

запозичень, на асиміляції та трансформації інтелектуальних традицій у межах американського культурного досвіду. Його підхід дозволяє розглядати американську філософію не як завершену систему, а як процес відкритої інтерпретації та переосмислення ідей.

Метою статті є реконструкція історіографічного підходу Г. В. Шнайдера до осмислення ранньої американської філософії як відкритого, плюралістичного інтелектуального процесу. У статті також ставиться завдання показати аналітичний потенціал цієї моделі для сучасної історико-філософської методології поза межами канонічних і телеологічних схем.

Методи

Методологічну основу дослідження становить комплексний історико-філософський підхід, спрямований на реконструкцію концептуальних засад історіографії ранньої американської філософії у працях Г. В. Шнайдера. Ключовим є метод історико-філософської реконструкції, який дозволяє відтворити логіку формування інтерпретаційної моделі американської філософії, запропонованої Г. В. Шнайдером, у її зв'язку з інтелектуальним контекстом першої половини XX століття. Важливе місце в дослідженні посідає герменевтичний метод, застосований для інтерпретації текстів Г. В. Шнайдера як історика філософії, а також для аналізу його прочитання класичних постатей американської інтелектуальної традиції. Спрямований на виявлення методологічних орієнтирів, герменевтичний аналіз визначає спосіб осмислення Г. В. Шнайдером філософської спадщини Дж. Едвардса, Р. В. Емерсона та В. Джеймса. Нарешті компаративний метод використовується для зіставлення історіографічної позиції Г. В. Шнайдера з іншими інтерпретаціями історії американської філософії, зокрема у працях П. Міллера та Дж. Блау. Таке

© Соболевський Ярослав, 2025

порівняння дає змогу окреслити специфіку підходу Г. В. Шнайдера, виявити його відмінність від телеологічних та ідеологічних або ж надмірно систематизувальних моделей історії філософії.

Результати

Передусім варто узгодити один ключовий момент для історико-філософської науки загалом і для історії ранньої американської філософії зокрема. Це питання полягає у тому, як розуміти саме поняття "прогресу" в історії філософії, оскільки цей термін несе у собі змістове навантаження якісних змін, а це, у свою чергу, передбачає наявність різної якості філософії. З огляду на розгалужене дерево філософських наук, на багату історію філософії, вкрай важко свідчити про вищу чи нижчу якість одного філософського вчення над іншим. У своїй статті Сергій Йосипенко порушує проблему стану історії філософії у сучасному філософському знанні і показує, що сучасна ситуація методологічного й тематичного плюралізму філософій поєднується з усвідомленням історичності філософського мислення. Це поєднання створює парадоксальну ситуацію, оскільки, з одного боку, принцип плюралізму заперечує можливість розуміти історію філософії як лінійний поступ або як послідовний прогрес від системи до системи, з іншого боку, історичність філософії неможливо ігнорувати, оскільки розвиток філософських учень завжди відбувається у зміні контекстів та інтелектуальних парадигм: "Описана вище ситуація плюралізму філософій поєднується з гострим відчуттям історичності філософії, яке, хоч як це парадоксально, може загрожувати не лише ідентичності історії філософії, а й самому її існуванню як дисципліни... Натомість принцип плюралізму передбачає рівноцінність філософських учень, а отже, ми вже не можемо вбачати в історії прогрес філософського знання від одного вчення до іншого, водночас ми не можемо заперечувати історичності філософського знання, виявом якої, зокрема, є феномен, що його слідом за Анатолієм Єрмоленком можна назвати зміною парадигм в історії філософії" (Йосипенко, 2018, с. 24). Зважаючи на це, у цьому дослідженні поняття "розвитку" буде використовуватись не для декларації якісних змін від менш розвинутого до більш розвинутого вчення, а як збагачення філософії якісно іншими філософськими поглядами, а сама історія філософії буде аналізуватися мозаїчно чи кластерно, з акцентом як на самоочевидну важливість кожної з ідей в історії ранньої американської філософії, так і на особливість кожного із філософів.

Американський історик і історик філософії Герберт Воллес Шнайдер (*Herbert Wallace Schneider*, 1892–1984 pp.) був відомим за своїм внеском у дослідження американської філософії та глибоким вивченням класичних філософських традицій. Його найбільш значущими досягненнями є книги "Пуританський розум" ("The Puritan Mind") (Schneider, 1930) та "Історія американської філософії" ("A History of American Philosophy") (Schneider, 1946), де він комплексно охопив розвиток філософії в США. Водночас він підкреслював вплив соціокультурних умов на формування філософських ідей та наголошував на важливості історичного контексту в розумінні філософії. Біографія цього дослідника містить неоднозначні факти, проте його внесок у розвиток історії ранньої американської філософії є беззаперечним. Німецько-американський філософ і дослідник релігії, свою академічну освіту він пов'язав з Колумбійським університетом, де сформувався як мислитель під безпосереднім впливом Джона Дьюї, будучи його учнем і асистентом. Сам він народився у місті Береа, штат

Огайо в родині німецького методистського пастора й професора Фредеріка Вільяма Шнайдера. У 2007 р. Джон Лакс (*John Lachs*) та Роберт Талісс (*Robert B. Talisse*) видали першу і єдину "Енциклопедію американської філософії" ("American Philosophy: an Encyclopedia"), у цій енциклопедії є стаття, присвячена Г. В. Шнайдеру, там зазначено: "Публікації Шнайдера охоплювали релігієзнавство, історію американської інтелектуальної думки, метафізику та політичну філософію. Праця "Пуританський розум" (1930), у якій він наголошував на соціальному контексті пуританських ідей, стала його найчитанішою працею з проблематики релігії. У сфері інтелектуальної історії "Історія американської філософії" (1946) подала більш всеосяжну й детальну розповідь про американську філософію, ніж будь-яка з попередніх спроб такого роду" (Lachs, & Talisse, 2007, p. 701). Його книга "Джерела сучасного реалізму" ("Sources of Contemporary Realism", 1964 p.) єднала його з провідними філософськими дискусіями середини ХХ століття, а в одній із найоригінальніших своїх книг – "Логіка буття: елементи аналітичної онтології" ("Logic of Being: Elements of Analytical Ontology", 1962 p.) мислитель запропонував "реалістичну, нередуктивну метафізику натуралізму, споріднену з підходами кількох його колег по Колумбійському університету" (Lachs, & Talisse, 2007, p. 701). У 1946 році Г. В. Шнайдер публікує книгу з історії американської філософії, яка і сьогодні вважається одним із найкращих досліджень з цієї теми. Він писав: "Але шляхи розвитку цих ідей [в історії американської філософії – Я.С.] ще занадто молоді, щоб заслужувувати на біографію, а їх значення все ще приховане в майбутньому" (Schneider, 1946, p. VII). Вважаючи за неможливе сукупно описати та систематизувати тогочасні різноманітні течії, він звернувся до історії філософії, щоб описати їх походження. І одним з перших факторів, який він вважає вартим уваги, був постійний вплив на американську філософію ззовні.

Однією з ключових ідей "Історії американської філософії" була думка про те, що американська філософія не має свого чистого власного походження, що вона є продуктом культурного і інтелектуального імпорту. Ідеться про те, що розвиток американської філософської думки відбувався через безперервну хвилю запозичень, а ці запозичення були уможливлені міграцією, релігійними рухами, діяльністю компаній тощо. На думку Г. В. Шнайдера, майже кожен етап становлення американської філософської думки формувалася під впливом європейської філософії, культури, релігії, політики тощо. Наприклад, це були і протестантська теологія, і німецький трансценденталізм, і революційні настрої, і далекосхідні духовні вчення. Як зазначає дослідник: "Сам Емерсон, попри всю свою незалежність, безперечно, не був сформований виключно в Америці; він увібрив з Європи й Азії значно більше, ніж віддав їм. Америка залишалася інтелектуально колоніальною ще довго після здобуття політичної незалежності і зберігала інтелектуальну провінційність навіть тоді, коли перестала інтелектуально бути колонією. Ми й досі інтелектуально живемо на периферії європейської культури" (Schneider, 1946, p. VIII). Мислитель переконаний, що читач його праць так само буде спантеличений думкою про внесок американської філософії до світового філософського спадку, втім, він переконаний, що американське минуле таке ж саме заплутане, як і його часи. І він бачить посилення інтересу до американської філософії, інтерес відновлюється не з академічної ностальгії, а у відповідь на нові історичні,

політичні та культурні виклики. Ідеї, які раніше вважалися вичерпаними, "похованими" або суто історичними, повертаються до життя тоді, коли сучасність знову потребує їхнього смислового ресурсу: "Відновлений інтерес до Джонатана Едвардса, Томаса Джефферсона, Томаса Пейна, Ендрю Джексона, Волта Вітмена, якщо взяти найяскравіші приклади, є результатом нових викликів ідеям, які неодноразово вважалися остаточно похованими, але несподівано постали знову не як привиди, а як "живі думки великих американців". Те, що довгий час зберігається лише як зовнішня культурна репутабельність або як суто академічна вправа, може без особливого розголосу витіснити наші найсучасніші уявлення, щойно останні змушені зіткнутися з новим жахливим днем. Саме тому неможлива жодна остаточна й тривка оцінка того, що в нашій традиції є живим, а що – мертвим" (Schneider, 1946, р. IX). Його дослідження цікаве ще й тим, що він акумулював найбільші здобутки нечисленних попередників. Американський філософ пояснює власну дослідницьку позицію та підкреслює, що його праця спирається на широкий корпус попередніх досліджень, водночас Г. В. Шнайдер наголошує, що ці праці лише частково висвітлюють реальний масштаб і складність американської філософської традиції: "Я, звичайно, скористався роботами І. В. Райлі, Морріса Р. Коена, Г. Г. Таунсенда, Перрі Міллера, Р. Б. Перрі, В. Л. Паррінгтона, Чарльза Бірда, Мерла Керті та інших... Уже очевидно, що політичні, економічні, теологічні та метафізичні принципи були тісніше пов'язані з американською думкою, ніж нас досі змушували вважати, і що справді вичерпну історію американської філософії ще належить написати" (Schneider, 1946, р. X). Їхній вплив не випадковий, наприклад, з Джозефом Блау (Joseph L. Blau, 1909–1986 pp.), автором книги "Люди та рух в американській філософії" ("Men and Movement in American Philosophy") (Blau, 1952), Г. В. Шнайдер був особисто знайомий і тісно співпрацював: "Блау тісно співпрацював зі Шнайдером над *Історією*, складаючи бібліографію первинних та вторинних джерел для кожного розділу цієї книги. Протягом багатьох років ці матеріали були головним джерелом для учених, які бажають вивчати американських філософів і залишаються цінними. Шнайдеру та Блау слід віддати належне за відродження інтересу та розкриття життєвої сили й різноманітності ранньої американської філософії, яку, як зазначав Блау у вступі до антології, навіть Ральф Волдо Емерсон принижував" (Lachs, & Talisse, 2007, р. 78).

Дослідник філософської спадщини Г. В. Шнайдера Джон Едвін Сміт (John Edwin Smith) у статті "Герберт Шнайдер про історію американської філософії" ("Herbert Schneider on the History of American Philosophy") намагався продемонструвати суть поглядів історика філософії на прикладі трьох американських філософів: "Розмірковуючи над тим, що було б найдоречнішим внеском на честь Герберта Шнайдера, я, природно, звернувся до його "Історії американської філософії", праці чималих масштабів. Однак, визнаючи, що повноцінний розгляд цієї книги неможливий, мені спало на думку коротко розглянути його трактування трьох мислителів – Едвардса, Емерсона та Джеймса" (Smith, 1987, р. 169). Вибір Дж. Е. Сміта був цілком очевидним, оскільки Джонатан Едвардс (Jonathan Edwards, 1703–1758 pp.) був одним із найвідоміших представників філософії Великого Пробудження, Ральф Волдо Емерсон (Ralph Waldo Emerson, 1803–1882 pp.) був найвпливовішим американським трансценденталістом,

а Вільям Джеймс (William James, 1842–1910 pp.) – одним із засновників американського прагматизму. Ці постаті визначали сутнісні риси американської філософії, а отже, критичні оцінки їхнього спадку Г. В. Шнайдером детально продемонструють суть його власних поглядів. Щодо першого філософа Дж. Едвардса, то, на думку Дж. Е. Сміта, оцінка Г. В. Шнайдера була такою: "Шнайдер цілком правий, вважаючи Едвардса інтелектуальним лідером "Нових вогнів", як називали тих, хто брав участь у відродженні, і вказуючи на майстерність, з якою Едвардс використовував свою концепцію "нового сенсу" досконалості божественних речей для зрозумілого тлумачення відродження. Шнайдер дуже чітко розуміє досить тонку ідею, яку Едвардс виклав у своєму *Трактаті про релігійні почуття*, і вміло використовував поняття "прихильності" як для підтримки, так і для критики відродження або, як його називали, «релігії серця»" (Smith, 1987, р. 170). У цій цитаті термін "Нові вогні" вживається для позначення учасників руху релігійного відродження, це назва групи вірян та богословів, що підтримували емоційне та особистісне переживання віри в період так званого "Великого пробудження" (*Great Awakening*) в Америці XVIII ст. Інтелектуальним лідером цього руху був Дж. Едвардс, який запам'ятався проповіддю "Грішники у руках розгніваного Бога" (Edwards, 1741), утім, ця проповідь та ще кілька були радше винятком з його інтелектуально-філософського спадку. Дослідник Дж. Е. Сміт, описуючи ставлення Г. В. Шнайдера до Р. В. Емерсона, є водночас високооцінювальним і критично-іронічним. По-перше, Г. В. Шнайдер високо цінує інтелектуальний спадок Р. В. Емерсона, видатного американського трансценденталіста. Він захоплюється його проникливістю, уявою й інтелектуальною свободою мислення: "Твір Шнайдера про Емерсона – це взірць проникливості, уяви та сухого дотепу, який пробиває помпезність та всі спроби замінити спонтанність сумлінністю" (Smith, 1987, р. 171). Це означає, що Р. В. Емерсон для нього є постаттю, яка варта тонкого й творчого філософського прочитання, а не формального академічного канону. А мотив "сухого дотепу" (*dry wit*) пробиває помпезність, і в цьому плані Г. В. Шнайдер свідомо дистанціюється від патетичних чи сакральних інтерпретацій Р. В. Емерсона, оскільки існує досить багато досліджень, у яких намагаються постваті американського трансценденталіста звести до національного морального символу. Водночас інтерес до філософської творчості американського трансценденталізму зберігається не лише в США, але й по всьому світу. Як зазначають дослідники С. В. Руденко та Т. В. Труш: "Виникає закономірна потреба в комплексному аналізі філософського спадку американських трансценденталістів в українській гуманітаристиці, що дасть змогу краще відповісти на питання про ідеї природи у трансценденталізмі, її зв'язку із соціальними й політичними концепціями, а також її значення для сучасної української філософської думки" (Руденко, & Труш, 2025, с. 148).

Щодо суто американської теїї прагматизму та одного з найвидатніших її представників, то тут Дж. Е. Сміт пише: "Я аж ніяк не заперечую, що те, що Шнайдер виокремлює для уваги – індивідуалізм Джеймса, антицерковність, піднесення почуттів над думкою, первинного досвіду над його вираженням у "другоручних" формулах – має потужну присутність у інтерпретації релігії Джеймсом. Я стверджую, що це не вся історія, як можна побачити, звернувши увагу принаймні на три деталі: його гіпотезу про зв'язок між

«Я» та тим, що він називав БІЛЬШЕ, ніж невидимий порядок, його маленьку формулу, яка нібито виражає точку, в якій, здається, зустрічаються всі релігії, та його пояснення містицизму разом із висновками, які він зробив з цього, щодо істини двічі народженої душі" (Smith, 1987, p. 173–174).

У розлогій та проникливій рецензії на книги Г. В. Шнайдера та Дж. Л. Блау американський історик з Чиказького університету Деніел Дж. Бурстін (Daniel J. Boorstin, 1914–2004 pp.), автор багатьох досліджень зі світової та американської історії, дає суб'єктивну оцінку постаті та спадку Г. В. Шнайдера: "Філософи часто відкривають у своїх писаннях про інших те, що вони надто невиразно усвідомлюють або ж соромляться прямо висловити від першої особи. Тому інтелектуальні історії, написані певною епохою, є в особливо інтимному сенсі її філософськими сповідями; саме це надає *Історії американської філософії* професора Шнайдера її головного значення" (Boorstin, 1947, p. 227) Американський історик оцінює працю Г. В. Шнайдера подвійно й неоднозначно, він поєднує наукову оцінку з принципово філософською критикою, яка виявляється у сутнісно іншому розумінні природи філософії. З одного боку, робота "Історія американської філософії" визнається найважливішою історією американської філософії після В. Л. Паррінгтона (*Vernon Louis Parrington*, 1871–1929 pp.) і надзвичайно цінною як навчальний та довідковий інструмент. Авторству В. Л. Паррінтона належать фундаментальні три томи історії американської філософії під спільною назвою "Основні течії американської думки" (*"Main Currents in American Thought"*, 1927, 1930 pp.) (Parrington, 1927a, 1927b, 1930). Водночас дослідник підкреслює ерудицію, колосальну працю з джерелами, увагу до європейських впливів, уміння виявляти тяглість між різними інтелектуальними традиціями (як, наприклад, пуританізм і Просвітництво, трансценденталізм і прагматизм), а також користь критичних бібліографій і хронологічних таблиць. У цьому сенсі Г. В. Шнайдер, на думку Д. Дж. Бурстіна постає як чесний, сумлінний і надзвичайно працелюбний історик ідей: "Його праця, без сумніву, є найважливішим загальним дослідженням американської інтелектуальної історії з часів *Головних течій* Паррінгтона; а якщо розглядати її просто як студентський довідник, вона має величезну цінність. Адже Шнайдер виправляє вузькість і негнучкість більшості підручників, звертаючи увагу на космополітичні аспекти американської думки (наприклад, на вплив шотландської філософії здорового глузду та Гегеля); він підкреслює занедбані лінії тяглості (як-от між пуританізмом і Просвітництвом, трансценденталізмом і прагматизмом) і наполегливо намагається пов'язати наукову думку з основним руслом метафізики, теології та політичної філософії. Нарешті, він подає розлогі критичні бібліографії та хронологічні таблиці" (Boorstin, 1947, p. 227). З іншого боку, Д. Дж. Бурстін вважає, що "Історія американської філософії" принципово слабка книга. Головна претензія полягає в тому, що Г. В. Шнайдер відмовляється від нормативних критеріїв, від ієрархії філософських учень у смисловому розумінні. Дослідник припускає, що для Г. В. Шнайдера розуміння філософії полягає не в пошуку істини або відповіді на об'єктивні виклики історії, що він трактує американську філософію як сукупність виявів "життєвості" й "енергії", тобто як ще одну форму соціальної активності. Така позиція, на думку Д. Дж. Бурстіна, призводить до методологічного розгубленості в тексті та перетворює історію філософії на

каталог ідей, про що свідчать місцями задовгі цитати: "Проте, попри всі ці чесноти, том професора Шнайдера, по суті, є радше зібранням матеріалів, ніж інтерпретацією, і нове світло, яке він проливає на американське минуле, менш важливе, ніж те, що він повідомляє нам про сучасний стан американської думки" (Boorstin, 1947, p. 227). Заради справедливості варто зазначити, що в тексті, особливо в розділах, що стосуються впливу європейського ідеалізму, Г. В. Шнайдер справді звертається до великих цитат, утім, це можна пояснити і іншими причинами, ніж вважає Д. Дж. Бурстін.

Можна сказати, що критика Д. Дж. Бурстіна побудована на іншому баченні предмета та суті філософії, і це вплинуло на формування аргументів його критики. Він частково правий, проте деякі положення можуть бути теж розглянуті та запропоновані як відповідь на них, альтернативні точки зору. З тексту передмови до "Історії американської філософії" очевидно, що Г. В. Шнайдер свідомо та послідовно обирає саму таку позицію, яку Д. Дж. Бурстін трактує як слабкість, і робить він не з розгубленості, а з власного методологічного переконання. По-перше, Г. В. Шнайдер від самого початку відмовляється від ідеї завершеної телеологічної історії філософії: "...історик повинен задовольнитися тим, щоб закінчить свою розповідь там, де починаються його власні роздуми" (Schneider, 1946, p. VII). Американський історик філософії чітко розмежує те, що можна історично описати, і те, що ще перебуває в процесі становлення, і саме тому це для нього ще не історія, а жива філософія. Це означає, що Г. В. Шнайдер свідомо обмежує роль історика, оскільки він вважає, що історія філософії має завершуватися там, де має починатися сучасне мислення. Зрештою, він не уникає інтерпретації, але уникає передчасної інтерпретації. По-друге, Г. В. Шнайдер точно і вдало формулює те, що можна назвати сутнісною рисою історії американської філософії, що вона, на його думку, не має і не може мати центрального змісту, що в ній немає якоїсь домінанти, немає морального уроку американському суспільству. І не є в його поглядах історія американської філософії випадковою констатацією, вона є радше діагнозом культури, яка формувалася різноманітними чинниками (імміграція, інтелектуальний імпорт, запозичення ідей тощо). Для Г. В. Шнайдера американська філософія не є системою та не є традицією у європейському розумінні, це динамічне поле асиміляції, відторгнення, ітерації ідей. Саме тому ключовим поняттям постає не істина, не прогрес чи традиція, а життєвість.

Дискусія і висновки

Проведений аналіз засвідчує, що історико-філософська концепція Г. В. Шнайдера посідає особливе місце в становленні історіографії ранньої американської філософії ХХ століття. Його відмова від телеологічних, нормативних і канонізувальних схем не є своєрідним проявом методологічної слабкості, а радше постає свідомою стратегією, спрямованою на збереження відкритості та плюралістичності філософського минулого. Такий підхід дозволяє уникнути редукції американської філософії до єдиної провідної лінії чи ідеологічно наративу. У статті показано, що ключовим принципом історіографії Г. В. Шнайдера є ідея життєвості філософської традиції, яка виявляється у здатності американської думки до асиміляції, до переосмислення й трансформації запозичених ідей. І в цьому сенсі американська філософія постає не як самотаємний канон, а як динамічне культурне поле, яке чутливе

до зовнішніх інтелектуальних імпульсів та внутрішніх соціальних викликів. Таким чином, аналіз інтерпретацій Г. В. Шнайдером спадщини Дж. Едвардса, Р. В. Емерсона та В. Джеймса засвідчує характерне для нього поєднання інтелектуальної поваги з критичною та іронічною дистанцією. Зрештою, його історіографічна модель сприяє розумінню історії американської філософії як незавершеного процесу, що перебуває в постійному діалозі з новими інтелектуальними й культурними горизонтами.

Джерела фінансування. Це дослідження не отримало жодного гранту від фінансової установи в державному, комерційному або некомерційному секторах.

Список використаних джерел

- Йосипенко, С. Л. (2018). Історія філософії в системі філософських досліджень. *Філософська думка*, 6, 21–25. <https://doi.org/10.15407/fd2024.03.007>
- Руденко, С. В., & Труш, Т. В. (2025). Американський трансценденталізм та ідея природи: Філософські виміри в українському контексті. *Українознавство*, 94(1), 147–158. [https://doi.org/10.17721/2413-7065.1\(94\).2025.323972](https://doi.org/10.17721/2413-7065.1(94).2025.323972)
- Blau, J. L. (1952). *Men and movements in American philosophy*. Prentice-Hall
- Boorstin, D. J. (1947). A History of American Philosophy. Herbert W. Schneider. *American Philosophic Addresses*, 1700–1900. Joseph L. Blau. *Ethics*, 57(3), 227–228. <https://doi.org/10.1086/290572>
- Edwards, J. (1741). *Sinners in the Hands of an Angry God. A Sermon Preached at Enfield, July 8th 1741*. S. Kneeland & T. Green.
- Lachs, J., & Talisse, R. B. (Eds.). (2007). *American philosophy: An encyclopedia* (Vol. 1). Routledge.
- Parrington, V. L. (1927a). *Main currents in American thought: An interpretation of American literature from the beginnings to 1920. Vol. 1: The colonial mind, 1620–1800*. Harcourt, Brace & Company.
- Parrington, V. L. (1927b). *Main currents in American thought: An interpretation of American literature from the beginnings to 1920. Vol. 2: The romantic revolution in America, 1800–1860*. Harcourt, Brace & Company.
- Parrington, V. L. (1930). *Main currents in American thought: An interpretation of American literature from the beginnings to 1920. Vol. 3: The beginnings of critical realism in America, 1860–1920*. Harcourt, Brace & Company.
- Schneider, H. W. (1930). *The Puritan Mind*. H. Holt and Company.

Schneider, H. W. (1946). *A History of American Philosophy*. Columbia University Press.

Smith, J.E. (1987). Herbert Schneider on the History of American Philosophy. *Journal of the History of Philosophy*, 25(1), 169–177. <https://dx.doi.org/10.1353/hph.1987.0010>

References

- Blau, J. L. (1952). *Men and movements in American philosophy*. Prentice-Hall
- Boorstin, D. J. (1947). A History of American Philosophy. Herbert W. Schneider. *American Philosophic Addresses*, 1700–1900. Joseph L. Blau. *Ethics*, 57(3), 227–228. <https://doi.org/10.1086/290572>
- Edwards, J. (1741). *Sinners in the Hands of an Angry God. A Sermon Preached at Enfield, July 8th 1741*. S. Kneeland & T. Green.
- Lachs, J., & Talisse, R. B. (Eds.). (2007). *American philosophy: An encyclopedia* (Vol. 1). Routledge.
- Parrington, V. L. (1927a). *Main currents in American thought: An interpretation of American literature from the beginnings to 1920. Vol. 1: The colonial mind, 1620–1800*. Harcourt, Brace & Company.
- Parrington, V. L. (1927b). *Main currents in American thought: An interpretation of American literature from the beginnings to 1920. Vol. 2: The romantic revolution in America, 1800–1860*. Harcourt, Brace & Company.
- Parrington, V. L. (1930). *Main currents in American thought: An interpretation of American literature from the beginnings to 1920. Vol. 3: The beginnings of critical realism in America, 1860–1920*. Harcourt, Brace & Company.
- Rudenko, S. & Trush, T. (2025). American transcendentalism and the idea of nature: Philosophical dimensions in the Ukrainian contexts. *Ukrainian Studies*, 2025, 94(1), 147–158 [in Ukrainian]. [https://doi.org/10.17721/2413-7065.1\(94\).2025.323972](https://doi.org/10.17721/2413-7065.1(94).2025.323972)
- Schneider, H. W. (1930). *The Puritan Mind*. H. Holt and Company.
- Schneider, H. W. (1946). *A History of American Philosophy*. Columbia University Press.
- Smith, J.E. (1987). Herbert Schneider on the History of American Philosophy. *Journal of the History of Philosophy*, 25(1), 169–177. <https://dx.doi.org/10.1353/hph.1987.0010>
- Yosypenko, S. (2018). History of philosophy in the system of philosophical research. *Philosophical thought*, 6, 21–25 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.15407/fd2024.03.007>

Отримано редакцією журналу / Received: 21.10.25
Прорецензовано / Revised: 18.12.25
Схвалено до друку / Accepted: 22.12.25

Yaroslav SOBOLIEVSKYI, DSc (Philos.), Assoc. Prof.
ORCID ID: 0000-0001-8251-2744
e-mail: yasobolevsky@knu.ua
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

THE HISTORY OF EARLY AMERICAN PHILOSOPHY AS A HISTORIOGRAPHICAL PROBLEM: CONCEPTUAL APPROACHES IN THE WORKS OF HERBERT WALLACE SCHNEIDER

Background. *The history of early American philosophy remains a field of intense contemporary methodological and historiographical debate, related both to problems of periodization and to issues of canon formation and the determination of what constitutes a specifically "American" dimension of philosophical thought. In the absence of a single, unified narrative, there arises a logical need to analyze the key historiographical approaches that shaped conceptions of the American philosophical tradition in the twentieth century. The aim of this article is to reconstruct and critically examine the historico-philosophical position of Herbert Wallace Schneider as one of the leading historians of American philosophy.*

Methods. *The study is based on a comprehensive historico-philosophical methodology that integrates the methods of historico-philosophical reconstruction, hermeneutics, and comparative analysis. It involves an examination of Schneider's major works in relation to interpretations of his approach within contemporary historiography of American philosophy. Particular attention is paid to Schneider's reception of the philosophical legacies of Jonathan Edwards, Ralph Waldo Emerson, and William James.*

Results. *It is shown that H. W. Schneider consistently rejects teleological and normative models of the history of philosophy, proposing instead an understanding of American philosophy as a dynamic field of cultural borrowings, assimilations, and transformations. It is demonstrated that the key principle of his historiography is the idea of vitality, which is opposed to notions of philosophical progress or hierarchical ordering of doctrines. An analysis of his assessments of the philosophical legacies of Jonathan Edwards, Ralph Waldo Emerson, and William James reveals a combination of high intellectual appreciation with an ironic distance from pathetical and sacralized interpretations of transcendentalism.*

Conclusions. *The article demonstrates that Schneider's historiographical position is a conscious methodological choice rather than the result of theoretical inconsistency. His approach makes it possible to view the history of American philosophy as an open and unfinished process, responsive to new cultural and philosophical challenges, and thus retains its relevance for contemporary research in the history of philosophy.*

Keywords: *history of philosophy, American philosophy, historiography, transcendentalism, Herbert Wallace Schneider.*

Автор заявляє про відсутність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; в рішенні про публікацію результатів.

The author declares no conflicts of interest. The funders had no role in the design of the study; in the collection, analyses or interpretation of data; in the writing of the manuscript; in the decision to publish the results.